

De nem érdemlett-e? kérdé bennem az ész? Nem látád-e, milly jégfagyos a' zsidó minden bája iránt a' természetnek, minden nemesb érzelme iránt az emberiségnek? mint álkodik, mint játszik becsület-szavával? miként csak önzés, haszonlesés és pénz minden földi bálványa?

'S ha ez így volna is, felele a' szív, mi azonban nem áll az egész nemzetről — mert mennyi nemeslelkű izraelitát nem ismer Anglia és Németország? 's honunkban ki bírná fedelni Kästenbaumot? — ha ez így volna is, megfejtendő kérdés fogna maradni: születés és nemzeti bélyeg adják-e a' zsidóságnak ezen lelkületet, vagy polgári állasa? Nincsenek-e irigylendő tulajdonai is a' zsidónak? Nem mértékletes-e szinte a' kereszténység' megszégyenítéseig? láttál-e részeg zsidót valaha, bár ő főzi, itczézi legtöbb részeiben a' hazának a' részegség' italait? A' magyar zsidó hálásan tör megtanulni azon hazának nyelvét, mellynek jótéteményeit izeli; 's teszi-e ezt minden idegen, kiknek némellyike gyakran az urat szeretné játszani benne? 'S szólj nyíltan: kelhetnek-e gúnynak, megvetésnek nyomaihan, jónak, szépnek, nemesnek magvai?

Keveset ér a' zsidó pénz nélkül! mondád jó Salamon. Ugy van, keveset! mert nincsen hazája mit szeressen, 's lakta földén idegen ő, mint gyöngy-plánta az izmos tölgyek' tetőiben!

Nemes szívű Grant, te jót akarál honodban Spinóza' és Mendelsohn' nemzetével, 's a' népek' nemesb szívű atyái, úgy nálunk mint egyebütt, már is megérték szavadat, a' szelid emberiség' szavát! *Fáy András.*

Magyar játékszíni krónika.

Munkácsy' 26 hazugsága. (Vége.) — XVI. hazugság, és ismét nemtelen rágalom, hogy valaki közülünk, kiket e' századi czikkely-gyánúba akar hozni, *Schodelné' kifutyoltatása fölől előlegesen valamit tudott volna.* E' nemtelen vád tanúkat, bizonyítást kíván. Én semmi kifutyoltatásról igazgatásom' letétele óta semmit sem tudok, ha Munkácsy tud, csak ki vele, közönség' elébe! különben én azt hiszem, hogy a' futyoltatás' terve tőle jött.

XVII. h. hogy én, vagy szerkesztő társaim valamellyike, *nemtelen levelet írtunk vagy irattunk volna Munkácsyhoz,* még nagyobb hazugság és lelkiösmeretlen rágalom, hogy a' Munkácsy által közzé tett *ocsmány levél tőlünk került volna.* Én kétlem, hogy ezen levél mástól íratott legyen; Munkácsy maga koholta azt, hogy vele minket mecskolhasson 's maga

íránt az olvasókban, mint üldözött mátyr, szánakozást gerjeszsen.

XVIII. és XIX. h. hogy én és társaim *Tündér Ilonát ki akartuk volna fűtyöltetni*, és hogy valamelyikünk nézőket szólított volna meg: „mit nevetnek Munkácsy' czudar haszontalan (az ő szavai) darabján?” Munkácsy nem feledheti, hogy Tündér Ilonája a' közönségnek nem tetszett; ő ezen darabbal magának aranyhegyeket ígért, de reményei rútul megcsalák 's most mérgében és bújában ennek okát is másokban keresi. De hiszen ki van nyomtatva a' Rajzolatokban e' híres elmemű, melyet senki sem dicsért csak maga Munkácsy, még Kunoss sem mert, Kunoss, a' híres czimboratárs! Az olvasó meggyőzheti magát, valljon lehetett-e e' furcsa zagyvaléknak tetszeni. Nem szükség róla többé ítéletet mondani, Munkácsy elkészíté annak criticáját, midőn kinyomatá. Ki volna elég kegyetlen az illy művet fűtyöltetni, melly maga kifűtyöli magát? Én azt hiszem, hogy eddigi csúf megállnatása is a' színpadon Bartha, és Megyeri' játékainak tulajdonítható, kik azt adták szerepeikbe a' mi benne nem volt: élénkséget, lelket.

XX. h. hogy én vagy szerkesztő társaim *Szentkirályi ellen bujtogattuk a' színészeket*. Illyesmi csak alávaló emberek' mestersége. Felszólítom Munkácsyt, nevezzen nekem csak egy színészt, ki bujtogatva volt és felszólítom a' színészeket is mind, álljon elő az, ki igazgatója ellen valaha általunk bujtogatva volt.

XXI. h. hogy én és társaim ama' közlött *névtelen levelet írtuk volna Szentkirályihoz*. Ha ez nem ismét Munkácsy' koholmánya, felszólítom őt, bizonyítsa be ezen ráfogást és egyszersmind feleljen meg nekem arra, mit keres a' Szentkirályihoz írt levél az ő kezei között? Ügyvéde-e ő Szentkirályinak, vagy a' levelet csakugyan maga koholta?

XXII. h. hogy valaha valaki Frankenburg' fiókját kinyitotta volna. Frankenburg' travestált Apotheosisa az írnokei asztalon volt felejtve, Frankenburg' írásai közt, és ott találattott meg. Kár, hogy nem lopunk ezüst mosdó medenczét, nem részegeskedtünk köz botrányozásra, nem csináltunk hamis obligatiókat, nem marasztaltattunk crimínalitásba, ezek mind jó fegyverek volnának most egy Orosznak, Munkácsynak, Csátónak argumentumok helyett! ez az ő nagy bajok, ez az ő szerencsétlenségek, hogy annyi éjjeli nappali fáradozás, munka, izzadás után sem bírják sem eszünket, sem characterünket sehol compromittálni, hogy úton útfélen rajta kaptak a' koholmányon, a' nemtelen fondorkodáson, és szétveretnek azonnal a' fejünk felé hajtott rágalom-felhő.

XXIII. h. hogy a' *színészek között rend és fenyték ne volna*. A' színészeknek nyomtatott törvényeik vannak, melyekre ők magok örökké hivatkoznak 's melyeknek annál készebbek engedelmeskedni, mert nem erőszakkal rájuk tolva, hanem őket kihallgatva 's az ő befolyásokkal készítettek még az én igazgatásom alatt. Ha ezen törvények meg nem tartatnak, ha fenyték nincs, az nem a' színészek' vétke, hanem az igazgatóságé. Egyébiránt, nem hiszem, hogy ezen törvényeknek a' mostani igazgatóság is ne tudna tiszteletet eszközteni. Ez megint csak amollyan kávéházi factum. Ha illyen dolgok azok, mikkel Munkácsy az igazgató-választmányynak, mint mondja, *gereblő pennájával örömet szolgál*, ezt az igazgató választmány nem igen fogja megköszönni, mert igazgatókat semmivel sem lehet jobban kisebbiteni, mint ha az mondatik rólok, hogy nem tudnak igazgatni. Ez a' Munkácsy egyébiránt olly derék köpönyegforgató, hogy nála csak az egy Csató nevetségesebb. Ő volt egykor a' legnagyobb ellensége az igazgató választmányynak, ő kelt ki Schodelné' felfogadása ellen is, mint a' Rajzolatok bizonyítják, 's most mi lett belőle? hízlekedő, csúszó mászó, kinek csak egy rossz gereblő pennája van 's azzal is előbbeni meggyőződései ellenére akarna szolgálni, ha szorúlna szolgálatára valaki.

XXIV. h. hogy *Szentkirályi* alig egy pár hónap alatt, több újságot, hozott volna a' színpadra, mint én szinte egy év alatt. Mindenben a' kezdet legnehezebb, egy új színház' igazgatásában szinte. Minél távolabb van az ember a' kezdettől, annál több akadály van legyőzve. Bátran merem mondani, hogy a' pesti magyar színháznál alig lesz igazgatónak többé oly nehéz állása, mint nekem volt kezdetben, midőn sem elegendő tagok, sem díszítmények, sem ruhátár' tekintetében nem volt még az intézet kellőképen ellátva, midőn a' játékkredet (repertorium) annyi nehézség és akadály körülfogta. Én eleget fáradoztam, eleget küzdöttem, talán többet, mint sok más fogott volna; 's mi érte a' jótétemény? az, hogy rágalma-zók' gúnylángyává lettem! Ez egyébiránt engem nem kedvetlenül; valahányszor ügyet vállalték, tisztán az ügyért fáradtam, 's nem egyebért; emberek' tetszése, hálája, szép dolog magában, de kit csak ez lelkesít tettekre, az előttem szánandó lény. Én a' színház' igazgatását magáért a' színházért vállaltam el; pénzbeli *) hasznom benne nem csak nem volt, sőt tetemes károm; dicsőséget nem kerestem, mert hírt nevet színházi igazgatással nem igen fog magának senki szerezhetni. — Ha valaki olyat tagad meg tőlem, mit talán érdemül kellene tulajdonítania, azt tűrni tudom, tűrni szoktam: de ha azt vetik szememre, hogy kötelességemet nem teljesítém, akkor kénytelen vagyok magamat védeni. Csupán ez okból, nem pedig hiú kérkedésből, vagy ama' mindig kellemetlen összehasonlítási viszkeletéből, közlöm lajstromát azon daraboknak, melyek az én és Szentkirályi' igazgatása alatt először adtak:

<i>Bajza.</i>	<i>Szentkirályi.</i>
Aug. 22. 1837. Árpád' ébredése	Jun. 8. 1838. Gyászvitézék
Sept. 12. — Külföldiek	— 17. — Ismeretség a' városligetben
— 20. — Saluzzói Corona	— 18. — Veszedelemes nagynéne
— 23. — Kegyenczek	— 26. — Vesta' szüze
— 26. — Magyar bábel	Jul. 28. — Bűvös vadász
Oct. 16. — IV. Henrik	Aug. 5. — Tündér Ilona
— 17. — Hasonlatosság	— 9. — Mátkanézés
— 23. — Monaldeschi	— 20. — Tékozló
— 28. — Norma	— 31. — Korszellem.
Nov. 1. — Párisi naplopó	
— 18. — Gyámság	
— 28. — Montecchi és Capuletti	
Dec. 21. — Két özvegy	
— 27. — Utazás közös költségen	
Jan. 6. 1838. Ismeretlen nő	
— 14. — Pajkos pesti jurista	
— 27. — Földszint 's első emelet	
— 30. — Vazul	
Febr. 2. — Horatiusok és Curatiusok	
— 16. — Kean	
— 21. — Rágalom iskolája	
Mart. 10. — Lázadó zsidók	
— 13. — Beatrice	
Apr. 30. — Lear	
Maj. 12. — Adorjánok és Jenők.	
— 16. — Szerelem és champagnei	
— 19. — Marót bán	
— 22. — Közös ház	
Jun. 5. — Arany király.	

*) Engedelmet ez egészen privát dolgokért. Az országos rágalma-zók egész a' privatissimáig mentek már. Szo-

Én lemondottam az igazgatásról jun. 6. 's ekkor Szentkirályi mindjárt beiktattaték utánam; 's igazgatása tartott aug. 18ig. Az ő igazgatása alatt volt 73 előadás, az enyém alatt 227. Az ő igazgatására csak 6 új darabot lehet számítani, mert a' *Gyászvitézék, Ismeretség a' városligetben, Veszedelemes nagynéne*, még az én igazgatásom alatt tanultattak be; az én igazgatásom alá jő 32 új darab; következőleg Szentkirályi alatt minden 12dik napra esik egy új darab, az én igazgatásom alatt pedig minden 7dik napra. És így kitetszik, hogy amaz állítás, *melly szerint Sz. alig egy pár hónap alatt több újságot hozott volna a' színpadra, mint én szinte egy év alatt sem általában, sem aránylag nem igaz*, 's hogy Munkácsy vagy azt sem tudja, hogy kétszer kettő négy, vagy extreme szemtelen. Íme, uraim, ismét „egy factum, kérlek igen szépen tagadjátok, íme egy axioma, kérlek igen szépen czáfoljátok!” Ez adatokat ne vegye senki úgy, mintha én általok Szentkirályi' igazgatását akarnám becsmérteni, vagy a' magamét emelni, mert én azt hiszem és vallom, hogy nem tettem annyit a' körülmények' mostohasága miatt a' színház' javára, mennyit akartam és tehettem volna.

XXV. h. hogy én azt akartam volna megmutatni, és azt hinném, hogy miután én az igazgatásról lemondottam, a' színháznak meg kell buknia. Sőt én valék az, ki állítám, hogy nincs olly egyes ember, kitől a' színház' fenmaradását felfüggeszteni lehessen. (L. Figyelm 596. lap.).

XXVI. h. hogy valaha gróf Dessewffy Józsefnek az mondatott volna, hogy főregként el fog tipor-
tatni.

Íme ennyi hazugságot írt össze Munkácsy Orosz Századában egyszerre, és csak *harmad fél lapon*, képzelheti az olvasó, mennyit írt már egész életében! És miért mind ezt? azért uraim, mert 1) nincs olly feje, hogy vele más okos dolgokat csináljon; 2) mert már mindenből kiszorúlt 's a' literaturában csak „dong szomorún, mikor érzi szelét az enyészetes ősznek.” Rajzolatainak előfizetői elfogytak, sületlen elménczkedései nem kellenek senkinek, Tündér Ilonája nem tetszett, magyar színház' igazgatója akart lenni, de az intézet nem bizatott kezeire. *) Mit csináljon tehát? hová folyamodjék? mivel töltse idejét? Kénytelen rágalmakat, hazugságokat koholni és magát velők a' magyar közönség előtt örökre bepiszkolni. Mert ne gondolja, hogy ő becsületes embereket kisebbit-hessen, azok főlebb állanak, hogysem őket ocsmány sárdobások elérhessék.

Azért csak rajta, drága Munkácsy úr, járjon *factumok* után útezőkon, kávéházakban ('s maga legjobban tudja, hol?) koholjon történeteket, hazudjék egész bátorsággal és vakmerőséggel, piszkoljon becsületes neveket, mert hiszen így tudja meg a' világ, hogy ön még él, fenn jár mint sötétség' fia, mint literaturai kísértet és humoristicus rém, a' jó név és hir' ijesztgetésére. Pest, octob. 16. 1838.

Bajza.

rult állapotjokban mit tehetnek mást? De ez nem baj, sőt ez mutatja, hogy már mindenekből kifogynak, 's ezen idővesztő viták nem sokára végüket fogják érni.

*) Méltó megolvasni, micsoda föltételek alatt akart ezen úr színházi igazgató lenni. Ha a' világon senki sem birna itélettel csak Munkácsy, akkor neki volna helyen völgyön lakodalom, de hála az égnek, kis esze másnak is van 's ez úntig elég Munkácsy' ellenében.